

Катеринчук
Катерина Володимирівна
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри
спеціально-правових дисциплін
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного університету
імені В. І. Вернадського

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ МОМЕНТУ ПОЧАТКУ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ В ТЕОРІЇ ТА ПРАВАЗАСТОСОВНІЙ ПРАКТИЦІ

В теорії кримінального права серед безлічі дискусійних питань, актуальною залишається тема – момент початку життя людини та його кримінально-правовий захист. Життя людини має певний початок, який має певні «стадії». В доктрині кримінального права існують різні теорії щодо моменту початку життя людини – це ембріональна (право на життя та його охорона з моменту зачаття або на останніх стадіях внутрішньоутробного розвитку) та натусіальна (з моменту народження людини) теорії.

Зачаття (лат. *conceptio*) – «початок розвитку в утробі жінки зародка після процесу запліднення. Зачаття є ознакою вагітності» [1, С. 169]. У наслідок запліднення утворюється нова клітина – зигота (зародок), з якої починається розвиток організму. Цей розвиток обчислюється тижнями або місяцями (40 тижнів, 10 акушерських або 9 календарних місяців). Подальший процес формування зародка в медицині йменується ембріональним. Тобто, з початку запліднення до кінця 8 тижнів – ембріон [2]. З 9 тижня внутрішньоутробного розвитку до народження людини медична література називає плід (*fetus*) [3, С. 335.]. Інструкція з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості надає визначення плоду – внутрішньоутробний продукт зачаття, починаючи з повного 12-го тижня вагітності (з 84 доби від першого дня останнього нормального менструального циклу) до вигнання/вилучення з організму матері (п. 1.4). [4].

Отже, формування плоду та його строки в медичній та юридичній науках мають різні строки розвитку, а отже, і відповідно, назви. Така неузгодженість між науками може вплинути на подальший розвиток теорій початку життя людини. Нагадаємо, що в юриспруденції виокремлюють наступні теорії початку життя – це ембріональна та натусіальна теорії.

Прихильників ембріональної теорії доречно, на нашу думку, умовно поділити на групи. До першої групи пропонуємо віднести вчених, які вважають, що захист життя повинен здійснюватися з моменту зачаття, тобто з 0 тижнів внутрішньоутробного розвитку (А. І. Ковлер, Ю. А. Дорохіна та інші) [5]. Тобто, на підставі проведеного аналізу спеціального законодавства доцільно вказа-

ти, що все ж життя людської істоти повинно охоронятися на самих ранніх етапах свого розвитку. Тому доцільно врахувати досвід зарубіжного законодавства і закріпити право кожного на життя з моменту зачаття [6].

До другої групи віднести науковців, що визначають право на життя з 6 тижнів розвитку (Н. І. Беседкіна [7]). Інша група науковців вважають, що (О. Ф. Бантишев, Б. В. Романюк [8]) «плід на певному етапі розвитку в утробі матері, що має всі ознаки життя людини». Однак така позиція авторів також викликає безліч запитань, а саме, з якого моменту зачаття (тижня вагітності) потрібно вважати плодом, бо автори не конкретизували строки; по-друге, інше словосполучення «плід, що має всі ознаки життя», але плід не може мати всі ознаки, що притаманні людині (дихання, подразливість – реакція зіниць на світло).

О. С. Сотула встановлює певний термін вагітності – 22 тижні з моменту зачаття [9] з якого потрібно здійснювати кримінально-правовий захист. Термін вагітності 22 тижні мабуть обумовлений автором як такий, що має певне юридичне підґрунтя, а саме в Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвнонародженості пункт 2.5. Однак, хотілося зазначити, що доречно здійснювати захист не «певний термін вагітності», а плід в терміні вагітності 22 тижні з моменту зачаття.

Ембріональна теорія та дискусії щодо неї мають безліч питань, серед яких є: невизначений строк охорони життя плоду (зародка); живонародженість та зрілість плоду. Найбільш проблемними є питання щодо встановлення кримінальної відповідальності та відповідно, пропозицій до Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Щодо даної теорії, то більшість авторів (Н. М. Ярмиш, О. С. Сотула) пропонують здійснювати кваліфікацію, як вбивство або замах на умисне вбивство. Якщо таке припустити, то виникає певний дисбаланс, це викликано тим, що плід (зародок), не важливо який він має термін з моменту зачаття, є більш незахищеним порівняно з малолітньою особою, тому потребує посиленої кримінально-правової охорони. Аналізуючи нинішню статтю 115 (Умисне вбивство) КК України та пропозиції науковців, то вбивство плоду (зародку) буде вважатися простим складом умисного вбивства (ч. 1 ст. 115 КК України), а кваліфікованим залишається умисне вбивство малолітньої особи (п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України). Отже, це одне з проблемних питань такої пропозиції.

Отже, на нашу думку, потрібно узагальнити термінологію юриспруденції та медичної науки; дискусійні питання початкового моменту життя людини та відповідно його кримінально-правовий захист.

1. Завальнюк А. Х. Судова медицина: тлумачний термінологічний довідник. Тернопіль: ТДМУ, 2016. 381 с. С. 169

2. Георги Д. Арнаудов. Медицинская терминология. Medicina et Physcultura, 1964. 1029 с.

3. Энциклопедический словарь медицинских терминов: в 3-х томах / Гл. ред. Б. В. Петровский. Издание первое. Том 2. Кабана болезнь – Пяточный бугор. Москва. Советская энциклопедия, 1983. 448 с. С. 335.

4. Інструкція з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості: Наказ Міністерства охорони здоров'я України 29.03.2006 р. № 179 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0427-06>

5. Ковлер А. И. Антропология права : учеб. для вузов / А. И. Ковлер. М. : НОРМА-ИНФРА-М, 2002. 480 с.

6. Дорохіна Ю. А. Межі кримінально-правового захисту життя людини. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія Юридичні науки*. 2019. Том 30 (69). № 3. С. 101–105.

7. Романюк Б. В., Бантишев О. Ф. Кримінальна відповідальність за спричинення смерті людині: кваліфікація таких діянь та їх відмежування від суміжних злочинів: монографія. Тернопіль: Видавництво «Підручники і посібники», 2017. 678 с. 66-67

8. Сотула О. С. Життя та його початок: кримінально-правові аспекти. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2014. № 2. С. 194.

Легеза Юлія Олександрівна
доктор юридичних наук, доцент
професор кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАДАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОЗВОЛУ НА ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОГЕННИХ РОДОВИЩ КОРИСНИХ КОПАЛИН В УКРАЇНІ

Перелік спеціальних документів для отримання спеціальних дозволів на використання техногенних родовищ корисних копалин залежать від порядку, який застосовуються для реалізації адміністративної процедури.

Якщо спеціальний дозвіл на використання техногенного родовища корисних копалин надається у порядку проведення аукціону, то до заяви подаються такі документи: 1) опис документів, що додаються до заяви; 2) документ, що підтверджує реєстрацію юридичної особи в державі її місцезнаходження, зокрема витяг з торговельного, банківського або судового реєстру (для іноземних юридичних осіб); 3) документ, що підтверджує повноваження уповноважених осіб, які представлятимуть інтереси покупця на аукціоні; 4) інформацію про пов'язаних із заявником осіб; 5) структуру власності претендента до кінцевого бенефіціарного власника (контролера) для юридичної особи; 6) лист-довідку, яким підтверджується наявність у заявника достатньої кількості кваліфікованих фахівців та технічних ресурсів для за-